

7. Гуртієва Л.М. Засоби збирання та перевірки доказів судом на стадії підготовчого провадження у кримінальному процесі України. Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія": збірник наукових статей. Чернівці, 2015. № 4. С.306-314.
8. Гуртієва Л.М., Лукашкіна Т.В. Судові рішення у кримінальному провадженні України: навч.-метод. посібник. Одеса: Фенікс, 2017. 112с.
9. Постанова ККС ВС від 28.01.2021 р. у справі № 390/361/15-к (провадження № 51-1609км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94553312>

Ключові слова: кримінальне провадження, угода про визнання винуватості, угода про примирення, прокурор.

Ключевые слова: уголовное судопроизводство, соглашение о признании вины, соглашение о примирении, прокурор.

Key words: criminal proceedings, plea bargaining, agreement on reconciliation, prosecutor.

МУРЗАНОВСЬКА АЛІНА ВЛАДИСЛАВІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент*

ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ: ОКРЕМІ МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасний світ характеризується процесами глобалізації, взаємопроникненням культур та економік, зростаючим впливом інформаційних технологій, і як наслідок – значним ускладненням соціальних відносин та виникаючих конфліктів, для вирішення та врегулювання яких необхідні й відповідні підходи та способи їх вирішення. Відносно новим явищем у кримінальному процесі, що відповідає сучасним реаліям, можна назвати відновне правосуддя, яке вимагає переосмислення кримінального судочинства з погляду принципово нової парадигми.

З іншого боку актуалізується питання щодо диференціації кримінально-процесуальної форми, яка розглядається як: специфічний спосіб (метод) (глобальна та локальна); спосіб юридичної техніки; певна форма спеціалізації (функціональна та структурна); як принцип тощо [докладніше: 6, с. 185-213; 5, с. 42-45], проте головним при цьому є доведена часом доцільність та користь диференційованих порядків провадження, а диференціація кримінального судочинства є «історичною тенденцією, і всі сучасні держави Європи прагнуть її розширення» [5, с. 45-46].

Як зазначається в літературі, жодна судова система не може забезпечити ефективне вирішення всіх категорій кримінальних правопорушень, і Україна тут не виняток. Основною рушійною силою розвитку

альтернативних способів вирішення кримінальних спорів є недостатня ефективність роботи судової системи при розгляді окремих категорій справ, що може полягати в перевантаженості судів, тривалості судового розгляду, некваліфікованому розгляді справ, а також інших недоліках, властивих судовій системі тієї чи іншої держави [1, с. 9].

Практика відновного правосуддя поширена як у Європі, так і далеко за її межами, зокрема, в Австралії, Новій Зеландії, Канаді, Південній Африці та США. Впровадження відновного правосуддя є пріоритетним компонентом світової політики, спрямованої на забезпечення модернізації кримінального правосуддя, і воно знайшло своє відображення у законодавстві багатьох країн як новий та сучасний підхід до системи кримінального судочинства.

Відновне правосуддя – це будь-який процес, який дозволяє тим, кому була завдана шкода, та тим, хто несе відповідальність за таку шкоду, у випадку їх добровільної згоди, активно брати участь у вирішенні питань, що виникають у зв'язку з вчиненням правопорушення, за посередництвом спеціально підготовленої та неупередженої третьої сторони (Рекомендації СМ (2018)8, ст. 3).

Особливе значення має визначення принципів відновного правосуддя, яке має ґрунтуватись, як слушно зазначалось в літературі, як на загальноновизнаних правових засадах (гуманізм, законність, диспозитивність, рівність перед законом, повага до гідності особи), так і на спеціальних принципах, серед яких можна виділити наступні: добровільність; консенсус; відновлення стану потерпілого; повне відшкодування шкоди; участь представників громади тощо. Проте, необхідно також взяти до уваги, що в Рекомендації КМ Ради Європи 2019 р. визначені основні принципи відновного правосуддя, серед яких названі: принцип активної участі зацікавлених сторін (ст. 13); принцип виправлення завданої шкоди (особам, відносинам та громадськості (ст. 13); рівна увага до потреб та інтересів сторін (ст. 14); фокус на відшкодуванні збитків, реінтеграції та досягненні взаємного розуміння, діалог (ст. 14); добровільність (ст. 16); конфіденційність (ст. 17); незалежність та неупередженість (ст. 20).

Найпоширенішою формою відновного правосуддя у кримінальному провадженні є медіація, яка знайшла своє втілення завдяки Рекомендації № RL99/19 КМ Ради Європи 1999 р., проекту резолюції Економічної і соціальної Ради ООН рекомендованого комісією з попередження злочинів та кримінальному судочинству. Рекомендується різні моделі (форми) відновного правосуддя, зокрема: програма примирення потерпілих і правопорушників («медіація», «посередництво», «конференції жертв і правопорушників»); сімейні конференції; «кола правосуддя». Крім названих, в літературі виділяють ще одну модель альтернативного способу вирішення кримінально-правових конфліктів, а саме – трансакцію, яка існує в голландсько-бельгійській системі правосуддя. Її сутність полягає в тому, що правомочні органи (прокуратура, а в Нідерландах і поліція) відмовляються від кримінального переслідування особи, якщо вона заплатить в казну встановлену в кожному конкретному випадку грошову суму [див.: 2, с. 71, 123; 5, с. 51].

На процес запровадження та подальший розвиток медіації в зарубіжних країнах вплинула низка чинників, які за своєю суттю є тотожними і для України – розчарування в можливостях системи кримінальної юстиції знизити рівень злочинності; фактичне виключення потерпілого з процесу прийняття рішення стосовно правопорушення; бажання змінити спрямування системи кримінальної юстиції в бік автономного та консенсуального принципу вирішення кримінально-правових конфліктів [3, с. 176]. Звернемо увагу, що угода про примирення являє собою ключовий інструмент узгодження інтересів учасників кримінально-правового конфлікту та забезпечення їх балансу. Адже сторони шляхом компромісних і взаємовигідних рішень між собою адаптують норми права про примирення щодо конкретного (їх) випадку, чим задовольняють свої інтереси, а в результаті і суспільні (публічні) інтереси [4].

Проте, не зважаючи на всі існуючі переваги, на що зверталась увага в літературі, медіація між потерпілим і правопорушником в Україні – це переважно автономний процес, що відбувається поза межами кримінального судочинства завдяки унікальним механізмам співпраці, розробленим через відсутність хоча б якоїсь нормативно-правової бази для медіації в кримінальних справах і введеним удію угодами про співпрацю, які укладали зацікавлені сторони на місцевому рівні. Такі відновні програми є результатом пілотних ініціатив, що підтримуються в першу чергу іноземними донорами та в деяких випадках – місцевою владою. На жаль, на сьогодні існуючий стан речей не назвав суттєвих змін. Хоча, необхідно підкреслити, що в Україні успішно реалізовані та реалізуються ряд проектів, серед яких можна назвати «Підвищення поінформованості суддів та адвокатів щодо медіації та обізнаності громадян про медіацію для покращення доступу до правосуддя та підвищення ефективності судової влади» (USAID, Українська Академія медіації); Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину» (Координаційний центр (БПД), метою якого є забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, максимально раннє виведення неповнолітніх правопорушників із кримінального процесу з обов'язковим ужиттям узгоджених заходів для їх ресоціалізації та запобігання повторним злочинам; «Впровадження відновного правосуддя в Україні» (Інститут миру і порозуміння у співпраці з Верховним Судом), метою якого є зміцнення стійкості українських громад шляхом застосування відновного правосуддя для попередження злочинності, врегулювання конфліктів та підтримки примирення. Зроблені висновки та рекомендації за їх результатами мають бути предметом вивчення та знайти своє практичне втілення в реалізації різних форм відновного правосуддя.

Таким чином, відновне правосуддя можна розглядати як новітній та прогресивний підхід до реакції держави на злочинні прояви в суспільстві та розв'язання конфліктів у кримінальному процесі, тому необхідним є дослідження як теоретичних основ та форм відновного правосуддя, так і міжнародних стандартів та європейського досвіду щодо його правової регламентації та практичної реалізації. Значущість

відновного правосуддя виражається в ефективному вирішенні кримінально-правового конфлікту, а тому особливої уваги заслуговують дослідження перспектив запровадження і застосування відновного правосуддя в Україні.

Список використаної літератури:

1. Альтернативні способи вирішення спорів у кримінальному провадженні / Волкотруб С.Г., Крушинський С.А., Луцик В.В. та ін.; під ред. У. Гельманна, В.В. Луцика. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. 204 с.
2. Головки Л.В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. 544 с.
3. Нестор Н.В. Запровадження медіації в кримінальному процесі України: проблеми теорії та практики: монографія. К.: Алерта, 2018. 182 с.
4. Постанова ККС ВС від 06.12.2018 р. справа № 756/11661/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78496216>
5. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія [В.В. Луцик, В.А. Савченко, В.І. Самарін та ін.]; за ред. В.В. Луцика та В.І. Самаріна. Харків: Право, 2018. 792 с.
6. Трофименко В.М. Теоретичні та правові основи диференціації процесуальної форми у кримінальному судочинстві: монографія. Х.: ТОВ «Оберіг», 2016. 304 с.

Ключові слова: відновне правосуддя, консенсус, медіація, примирення, угода.

Ключевые слова: восстановительное правосудие, консенсус, медиация, примирение, соглашение.

Key words: restorative justice, consensus, mediation, reconciliation, agreement.

ПЕЧЕРИЦЯ СЕРГІЙ ВІКТОРОВИЧ

*Національна академія Служби безпеки України,
професор кафедри, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник*

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ РЕЛІГІЙНИХ ФАКТОРІВ ПОШИРЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ

Характерними рисами сучасного тероризму є його виключна загальна небезпечність, зростання масштабів й мобільності терористичної діяльності, розширення його географії, високий раціоналізм, нестабільність в багатьох регіонах, відкрита ворожнеча між релігіями. Проте, терористи, легко знищуючи життя десятків чи сотень людей, використовують усі можливості для забезпечення власної безпеки.

На загальному фоні стійких прагнень терористів до самозбереження, у сучасному світі існує унікальний зразок відображення старовинних терористичних традицій, у відповідності з якими небезпека для